

**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat de Turisme

Memòria del Treball de Fi de Grau

El Turisme Sostenible com a mecanisme per a la conservació de les zones humides

Pasqual Rosselló Gomila

Grau de Turisme

Any acadèmic 2015-16

DNI de l'alumne: 41523463E

Treball tutelat per Catalina Maria Torres Figuerola
Departament d'Economia Aplicada

S'autoritza la Universitat a incloure aquest treball en el Repositori Institucional per a la seva consulta en accés obert i difusió en línia, amb finalitats exclusivament acadèmiques i d'investigació

Autor		Tutor	
Sí	No	Sí	No
X		X	

Paraules clau del treball: Turisme Sostenible, destrucció de zones humides, valoració econòmica, conservació, equilibri, profit econòmic.

ÍNDIX

1. Índex de taules, gràfiques i figures.....	2
2. Resum del treball / abstract.....	3
3. Introducció.....	4
4. Metodologia.....	5
4.1 Mètode d'investigació.....	5
4.2 Fonts.....	5
5. Què són les zones humides?.....	6
6. Destrucció i degradació de zones humides.....	7
7. Importància de la conservació i valoració econòmica de les zones humides.....	11
7.1 Importància de les zones humides en l'història.....	11
7.2 Beneficis de les zones humides.....	11
7.3 Valor econòmic de les zones humides.....	12
7.3.1 Quins son els valors de les zones humides?.....	12
7.3.2 Per què és important la valoració econòmica?...14	
7.3.3 Resultats de valoració econòmica de les zones humides.....	15
8. Turisme Sostenible.....	17
8.1 Turisme i zones humides.....	18
8.2 Com pot contribuir el turisme sostenible a la conservació de zones humides?.....	18
8.3 Incentius per a desenvolupar un turisme sostenible a zones humides.....	21
8.3.1 Noves tendències del mercat turístic.....	21
8.3.2 Beneficis econòmics derivats d'un turisme sostenible a zones humides.....	22
8.3.3. Beneficis socials derivats d'un turisme sostenible a zones humides.....	23
9. Conclusions.....	25
10. Bibliografia.....	26

1. ÍNDEX DE TAULES, GRÀFIQUES I FIGURES

Figures:

- *Figura 1: Representació dels principals tipus de zones humides a la geografia Mediterrània.....6*
- *Figura 2: Beneficis de les zones humides.....12*

Taules:

- *Taula 1: Pèrdua de zones humides als Estats Units dècada del 1975-1985 (Per Estats).....7*
- *Taula 2: Causes de la pèrdua de zones humides segons el tipus de zona humida (Dades corresponents fins al 1992).....8*
- *Taula 3: Valor econòmic total de les zones humides. Classificació dels diferents valors que el formen.....13*
- *Taula 4: Diagrama causa- efecte de la destrucció de zones humides.....15*

Gràfiques:

- *Gràfica 1: Impulsors de la pèrdua de zones humides als Estats Units 1998-2009.....9*
- *Gràfica 2: Valor econòmic total dels principals serveis dels ecosistemes subministrats per les zones humides a escala mundial.....16*

2.RESUM DEL TREBALL

D'acord amb les troballes concernents a la magnitud i les causes de la desaparició de zones humides, es detecta l'acció de l'home a zones humides com la causa exclusiva de la destrucció de més de la meitat de les zones humides del planeta. L'acció de l'home correspon a activitats com l'agricultura intensiva, l'extracció de matèries primeres, l'urbanització i el drenatge i desviament d'aigües, etc, que augmenten considerablement les amenaces de destrucció d'aquests ecosistemes. Aquests usos inadequats avui en dia encara es duen a terme, seguint amb la tendència d'erosionar i degradar aquests hàbitats. Prenent cartes en l'assumpte, amb la finalitat de trobar un escenari ideal que afavoreixi la conservació d'aquests hàbitats tan sensibles al canvi, i al mateix temps faci possible un desenvolupament d'una activitat econòmica inofensiva i innòcua per l'ecosistema. Es descobreix en el turisme sostenible i el seu marc la opció més eficient per compaginar la preservació i el profit econòmic mitjançant la utilització dels valors estètics i recreatius de les zones humides per a ofertar un producte, que de cada vegada està més demandat i valorat en la societat actual. Demostrant que l'equilibri conservació i profit econòmic és possible, finalment s'intenta motivar i promoure un turisme sostenible.

2. ABSTRACT

According to the findings concerning the magnitude and the causes of wetlands loss, the human action in wetlands has been detected as the driver of its destruction. This loss has reached levels of nearly 65% of the total wetlands that once existed. The human action corresponds to the development of activities how for example intensive agriculture, raw materials extraction, urbanisation, water drainage and deviation. This innacurate uses are still continuing nowadays, following its trend to erode and degrade these ecosystems. To step in, with the aim of finding an ideal scenario which could favour the conservation of this fragile habitats and at the same time could help into developpe an inoffensive and harmless economic activity for the ecosystem. The sustainable tourism and its atmosphere appears in order to become a tool and the most efficient option to balance preservation and economic profit, taking advantatge of the recreational and aesthetic wetland values to offer a product which is increasingly more valued and demanded by society nowadays. Showing that an equilibrium between conservation and economic profit is possible, finally is attempted to motivate and promote sustainable tourism.

3.INTRODUCCIÓ

Les zones humides són uns dels entorns medioambientals més productius del món i dels quals innumerables espècies d'animals i plantes depenen directe o indirectament (Lambert 2003). Les zones humides també han estat descrites com els "ronyons del medi natural", gràcies a les funcions que aquests desempenyen en els cicles hidrològics i químics (Mitsch i Gosselink 1993). D'altre banda, el seu hàbitat possibilita la realització d'una gran varietat d'activitats recreatives que cada vegada estan més valorades i demandades en la societat.

Desgraciadament avui en dia ja és una realitat l'exagerada taxa de desaparició de zones humides. Aquest darrer segle, on la població mundial ha augmentat exponencialment i l'acció de l'home sobre la natura s'ha vist augmentada, les zones humides han estat degradades i destruïdes fins al punt de que en l'actualitat ja només hi romanen menys del 36% de les zones humides originals (Zollitsch 2016). S'identifica una problemàtica bastant greu a resoldre ja que les zones humides aporten una infinitat de beneficis en la societat, la manca dels quals, contribueixen a l'augment de la pobresa, problemes en el sumistre d'aigua, seguretat alimentària, com també a fer desaparèixer del planeta la seva diversitat biològica (Dugan 1992).

Analitzant llavors les principals causes de la pèrdua de zones humides, s'identifica l'excesiva conversió de les zones humides com la causa principal: canvis en l'ús del sòl per l'agricultura, el pasturatge o l'urbanització, i la desviació d'aigua a través de preses, dics i la canalització; juntament amb la contaminació de l'aire i aigua (Zollitsch 2016).

És evident i necessari promoure un canvi de model d'ús per a les zones humides que suposi un impacte menor o inexistent en la zona i on l'activitat d'aquest ús no hi provoqui un desgast i una degradació en aquests ecosistemes tan fràgils i delicats, fent possible una sostenibilitat i la seva preservació en el futur.

El propòsit del treball es plantejar reeixidament la pràctica d'un turisme sostenible i la seva atmosfera com a mecanisme per afavorir la preservació i conservació de zones humides, juntament amb la recerca d'un rendiment econòmic totalment compatible i tolerant amb el medi ambient. La pràctica de Turisme Sostenible a les zones humides i als seus voltants demostra que pot contribuir a la conservació de l'ecosistema, al alleujament de la pobresa, com també a les economies regionals i nacionals, i a les cultures locals. A més, el turisme destaca per ser un dels sectors econòmics que més esta creixent, i ja és un dels sectors econòmics de més envergadura en el món, destacant el segment del turisme sostenible que és el que està experimentant una taxa de creixement més elevada i on la despesa mundial en aquest tipus de turisme està augmentant unes sis vegades més que la taxa de creixement de tota l'indústria turística en general (PNUMA 2011). Aquesta situació reflexa uns canvis en la manera de pensar i actuar de la societat derivats d'una major estima, conscienciació i valoració del medi ambient i les activitats en contacte amb ell. Aquestes tendències poden ser aprofitades per acabar d'impulsar el desenvolupament d'un turisme sostenible a gran part de les zones humides.

4.METODOLOGIA

4.1. Mètode d'investigació

Des d'una perspectiva metodològica hipotètico-deductiva, s'estudien les zones humides i la seva alta taxa de desaparició com la problemàtica a resoldre. S'investiguen dades estadístiques de l'abast de la degradació i les respectives causes i usos que han conduït les zones humides a la seva pèrdua. S'analitzen totes les funcions i els valors dels ecosistemes de zones humides i es pren la mostra d'estudis de valoració econòmica per a quantificar el valor de les diferents funcions i serveis que brinda l'ecosistema i d'aquesta manera poder destacar la importància de la seva protecció. Finalment, amb l'objectiu de trobar un escenari ideal on conservació i activitat econòmica coexisteixin amb harmonia, s'indaga en els valors de les zones humides que suposen un benefici econòmic més alt per la societat i s'estudia si són compatibles amb un ús sostenible del medi ambient, i la manera en la que un desenvolupament d'una activitat basada en aquests valors pot ajudar amb la protecció dels ecosistemes de zones humides. Segons els resultats s'arriba a la deducció hipotètica que el turisme sostenible és l'ús més eficient per a la consecució d'aquest objectiu dual.

4.2. Fonts

Per a l'obtenció de tota l'informació i les dades referents al mètode d'investigació, s'han emprat fonts documentals molt variades, que segons la seva tipologia es divideixen en 4 grans grups:

1. Bibliografia especialitzada en Geografia: D'aquest grup s'ha obtingut l'informació corresponent als trets i característiques principals de les zones humides. Les fonts s'han basat amb llibres o publicacions especialitzades en zones humides per al desenvolupament del seu concepte com també de les funcions i serveis que exerceixen.
2. Fonts d'informació per la recaptació de dades i xifres : S'han consultat publicacions, pàgines web i articles de revistes electròniques per la recaptació de tot tipus d'informació sobre dades estadístiques o xifres específiques referents a taxes de destrucció de zones humides, nombre de visitants, ingressos econòmics...etc.
3. Bibliografia especialitzada en Economia Ambiental i dels Ecosistemes: S'han consultat tot tipus de publicacions i estudis relacionats amb la valoració econòmica i les zones humides per a poder entendre conceptes i extreure informació valuosa concernent a les funcions i valors de les zones humides, i s'han consultat i servit d'estudis per a rahonar i reforçar el rumb del treball mitjançant valors econòmics reals de la diversitat de funcions i serveis dels ecosistemes de zones humides.
4. Bibliografia especialitzada en Turisme Sostenible: Finalment, per a poder desenvolupar tot el treball ha estat imprescindible consultar fonts d'informació turístiques tant de marc teòric com informació més concreta per a poder realitzar i complementar el treball i les idees amb informació més tangible i demostrable.

5. QUÈ SÓN LES ZONES HUMIDES?

Com a primer punt és convenient donar una definició clara del què és una zona humida, ja que es caracteritzen per la seva ambigüetat, falta d'uniformitat, i una gran heterogeneïtat morfològica, a més de que són enormement canviant en el temps i l'espai (Romagosa 2000).

La Convenció Ramsar dona una definició àmplia de zona humida: "Maresmes, llacs, rius, pantans, torberes o llacunes, aqüífers subterranis, zones de pastureig humides, oasis, estuaris, deltes i baixos de marea, manglars i altres zones costaneres, esculls de coral i llocs artificials com estanys de piscifactoria, arrossars, reservoris i salines" (La Convención Ramsar y su misión).

Una altra definició més conceptual defineix una zona humida com: zones intermitjtes entre hàbitats terrestres i aquàtics que poden ser molt seques, inundades, o estar en un terme mitj entre ambdues. Aquesta barreja d'ambient aquàtic i terrestre, juntament amb els canvis constants als que són sotmesos fan que siguin uns ecosistemes ecològicament molt rics però al mateix temps també difícils de conservar (Romagosa 2000).

Per a un millor enteniment i per posar-se més en situació, s'il·lustren a la "figura 1" algunes de les principals manifestacions o tipus de zones humides presents al Mediterrani.

Figura 1: Representació dels principals tipus de zones humides a la geografia Mediterrània.

Font: Adaptada de (Les différents types de zones humides présents en Méditerranée).

6. DESTRUCCIÓ I DEGRADACIÓ DE ZONES HUMIDES

Fa un bon grapat d'anys a tot el món ja s'havien perdut o alterat les zones humides a causa d'un deteriorament dels processos naturals com a conseqüència de l'agricultura intensiva, l'urbanització, la contaminació, la construcció de repeses, el transllat regional d'aigües i altres formes d'intervenció en el sistema ecològic i hidrològic. Aquesta destrucció tenia unes taxes alarmants en alguns països. Als Estats Units, el 1992 ja havien perdut un 54% de les seves zones humides originals (87 milions d'hectàrees), mentre que en alguns estats la pèrdua va ser encara major (Dugan 1992). A la "Taula 1" s'hi il·lustren les pèrdues corresponents per a cada Estat.

Taula 1: Pèrdua de zones humides als Estats Units dècada del 1975-1985 (Per Estats).

Pèrdua de zones humides als Estats Units

Estat o regió	Zones humides originals (ha)	Zones humides romanents (ha)	% de pèrdua	data
Iowa- pantans naturals	930.000	10.700	99	1981
Califòrnia	2 milions	182.000	91	1977
Nebraska- conca d'aigua de pluges	38.000	3.400	91	1982
Plana al·luvial del Mississipí	9,7 milions	2,1 milions	78	1979
Michigan	4,5 milions	1,3 milions	71	1982
Dakota del Nord	2 milions	810.000	60	1983
Minnesota	7,45 milions	3,5 milions	53	1981
Luisiana- Zones humides boscoses	4,57 milions	2,3 milions	50	1980
Connecticut- pantans costers	12.000	6.000	50	1982
Carolina del Nord	1 milió	610.000	40	1981
Dakota del Sur	810.000	525.000	35	1983
Wisconsin	4 milions	2,7 milions	32	1976

Font: Adaptada de (Dugan 1992).

A Europa hi existeix menys informació sobre el percentatge de la pèrdua de zones humides corresponent a dates anteriors de l'any 2000, però per ser un continent amb molta densitat de població es pensava que aquests percentatges encara eren més alts que als Estats Units. A Gran Bretanya, desde el 1960 s'havien perdut el 40% de les zones humides costeres i 2/3 de les zones humides restants s'havien vist seriament danyades (Mermet, Baldock 1984). Al suroest de França s'havien drenat un 80% de les zones humides de les Landes. A Portugal, el 70% de les zones humides de l'oest d'Algarve, incluint el 60% dels habitats estuarins, havien estat convertits pel desenvolupament agrícola i industrial. A Nova Zelanda, més del 90% de les zones humides naturals ja havien estat destruïdes desde la colonització europea (Dugan 1992). Respecte als països en desenvolupament, hi ha menys informació detallada, però l'informació disponible causa gran preocupació. A les Filipines, el 67% dels manglars es varen perdre entre els anys 1920-1980. A Nigèria, la plana d'inundació del riu Hadejia s'havia reduït més de 300 quilòmetres quadrats a causa de la construcció de repeses. I a Brasil, la major part de les zones

humides estuarines s'havien degradat a causa de la contaminació (Dugan 1992). És una evidència que l'acció de l'home va ser el fet desencadenant que va conduir a que totes aquestes zones humides fossin degradades fins a provocar la seva desaparició. Per a una informació més detallada sobre les causes de destrucció de les diferents formes de zones humides fins al 1992, vegi "Taula 2".

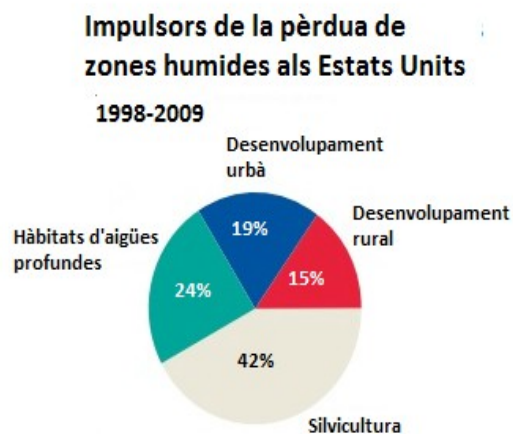
Taula 2: Causes de la pèrdua de zones humides segons el tipus de zona humida (Dades corresponents fins al 1992).

Causes de la pèrdua de zones humides per l'acció de l'home							
	Estuaris	Costes obertes	Planes d'inundació	Pantans d'aigua dolça	Llacs	Torberes	Bosc inundat
Directa							
Drenatge per a agricultura, ús forestal, i control de mosquits.	■	■	■	■	■	■	■
Dragatge i canalització de rius per a la navegació o protecció contra inundacions.	■	■	■	■	■	■	■
Emplenat per a dipòsits de deixalles sòlides, camins i desenvolupament comercial, residencial i industrial.	■	■	■	■	■	■	■
Conversió per aqüicultura.	■	■	■	■	■	■	■
Construcció de dics i preses, per al control d'inundacions, com a font d'aigua, per a irrigació i protecció contra tempestes.	■	■	■	■	■	■	■
Descàrrega de plaguicides, herbicides, nutrients de desguassos domèstics i vessaments agrícoles, i sediments.	■	■	■	■	■	■	■
Explotació de sòls de zones humides per extreure torba, carbó, pedra, fosfat i altres materials.	■	■	■	■	■	■	■
Extracció d'aigües subterrànies.	■	■	■	■	■	■	■
Indirecta							
Desviament de sediments per mitjà de preses, canals profunds o altres estructures.	■	■	■	■	■	■	■
Alteració hidrològica per canals, camins o altres estructures.	■	■	■	■	■	■	■
Enfonsaments causats per l'extracció d'aigües subterrànies, gas, petroli o altres minerals.	■	■	■	■	■	■	■
Clau: ■ = Ausent o excepcional; ■ = Present, però no una causa important de pèrdua ■ = comú i causa important de pèrdua i degradació de zones humides.							

Font: Adaptada de (Dugan 1992).

Es manifesta clarament l'origen de totes les causes de la destrucció de les zones humides (Taula 2) que han desaparegut, l'home. Llavors guiats per un raig d'esperança, es decideix investigar dades més recents, ja que les analitzades fins ara donaven la sensació de ser molt llunyanes, de que potser l'home s'hauria refet del seu error o que per alguna raó s'hauria frenat la degradació de les zones humides. Per tant, la sorpresa és majúscula quan és descobreix que aquest tipus d'activitats erosives i sobreexplotacions del recurs ambiental no van ser només cosa del passat, sinó que fins a dates actuals la degradació de zones humides ha continuat i continua sent una realitat. Una notícia publicada el 2012 per investigadors europeus a “Geophysical Research Letters”, afirma que es varen destruir un 6% de les zones humides mundials entre 1993 i 2007 a causa de la conversió per a usos d'agricultura, drenatge i desviació d'aigua; on es varen detectar més pèrdues va ser a les regions tropicals i subtropicals on el creixement demogràfic i l'expansió agrícola és el més gran (Prigent et al 2012). Altres investigacions han demostrat que la pèrdua de zones humides, especialment a Malàisia i Indonèsia, ha continuat encara després del 2007, on el desenvolupament de plantacions d'oli de palma i la producció de polpa i paper són factors clau de la pèrdua de zones humides al sud-est asiàtic (Butler 2012). Una altra notícia del 2012 publicada per “Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB)” informava que la meitat de les zones humides han estat destruïdes en només els darrers 100 anys. L'article informa de que dels 25 milions de quilòmetres quadrats que hi havia el 1900 només 12,8 milions es conserven avui en dia. A l'est asiàtic la tasa de destrucció arriba a un 1.6% per any, i a alguns llocs on es practica l'aqüicultura i la sobreexplotació insostenible de l'agricultura i la pesca, juntament amb els danys causats per tempestes; la taxa de destrucció arriba a unes xifres del 80% (Hance 2012). Referent a dates més recents dels Estats Units, d'on més informació disponible hi ha, s'hi observa que els elements impulsors de la pèrdua de zones humides durant els anys del 1998 al 2009, varen ser la silvicultura, els hàbitats d'aigües profundes, el desenvolupament urbà i el desenvolupament rural (Vegi Gràfica 1).

Gràfica 1: Impulsors de la pèrdua de zones humides als Estats Units 1998-2009.

Font: Adaptada de (Zollitsch 2016).

La silvicultura es va basar en la plantació massiva d'arbres en fileres o blocs, i la tala i els seus patrons d'activitat. Els hàbitats d'aigües profundes es refereix a canvis que la zona humida va experimentar en la profunditat de l'aigua a causa d'inundacions per marees, tempestes o processos derivats de l'oceà, fent superar el límit que pot soportar la zona humida i perdent així les característiques particulars que fan que sigui possible conservar l'ecosistema i la fauna que hi depen. El desenvolupament urbà va consistir en la construcció d'edificis com vivendes, bancs, hospitals, oficines, tendes, supermercats; així com també carreteres, centres comercials, complexos industrials, parcs de ciutat, camps esportius...etc. El desenvolupament rural engloba tot el desenvolupament urbanístic suburbà, complexos industrials i comercials, carreteres, centrals energètiques, pedreres, mines i àrees recreatives (parc d'atraccions) que foren construïts en àrees rurals (Dahl 2011).

Finalment, una publicació del 2016 a "The Compleat Wetlander" afirma que a dia d'avui més del 64% de les zones humides mundials ja han desaparegut. El que significa que només amb 4 anys la taxa de destrucció de zones humides mundials ha augmentat un 14% respecte a l'any 2012, el que confirma la gravetat del problema. Aquesta ràpida disminució de zones humides significa que l'accés a aigua dolça s'està perdent per a 1-2 mil milions de persones a tot el món, així com també s'està perdent el control sobre inundacions, l'emmagatzematge de carbó i els mitjans de vida tradicionals a les zones humides, entre d'altres. La biodiversitat també s'ha vist greument afectada, les poblacions d'espècies d'aigua dolça han disminuït un 76% entre 1970 i 2010. Les principals causes de la pèrdua d'aquestes zones humides són canvis importants en l'ús del sòl per un augment de l'agricultura i el pasturatge, la contaminació de l'aire i l'aigua i l'excés de nutrients, i la desviació de l'aigua a través de preses, dics i la canalització (Zollitsch 2016).

Tenint en consideració totes les dades aportades, s'observa una clara problemàtica en l'utilització de les zones humides, que sembla un fenomen generalitzat degut a les altes taxes de destrucció. Llavors resulta urgent i necessari evaluar més a fons els beneficis econòmics nets derivats dels diferents usos de zones humides per a poder identificar usos més beneficiosos i menys erosius per a aquests hàbitats tan sensibles a la degradació.

7. IMPORTÀNCIA DE LA CONSERVACIÓ I VALORACIÓ ECONÒMICA DE LES ZONES HUMIDES.

Davant la preocupant taxa de desaparició de zones humides s'origina la necessitat d'evaluar la importància de les zones humides per a la societat, i així poder determinar la repercussió de la no conservació i destrucció d'aquests ecosistemes.

7.1. Importància de les zones humides en l'història

La importància de les zones humides ha variat amb el temps. Fa uns 350 milions d'anys, quan els ambients pantanosos abundaven, aquestes zones humides varen produir i conservar molts combustibles fòssils com petroli i carbó dels que avui en dia depenem. Molts de milions d'anys més tard, les zones humides situades als voltants dels grans rius del món com per exemple el Tigris, Nil, Níger i Mekong, entre d'altres, varen nutrir grans civilitzacions de l'història aportant peix, aigua, terres pel bestiar i vies de transport; i fins i tot en algunes civilitzacions varen arribar a formar part de la vida cultural dels primers pobles, ja que ocupaven un lloc central dins la mitologia, l'art i la religió (Barbier et al. 1997).

Avui en dia les zones humides estan entre els entorns medioambientals més productius del món. Són els medis dels quals innumerables espècies d'animals i plantes depenen directe i indirectament. Són el suport de grans concentracions d'aus, mamífers, reptils, amfibis, peixos i d'espècies invertebrades. De les 20.000 espècies de peixos al món, el 40% viu a aigües dolces. A més, les zones humides són grans mines de material fitogenètic. L'arròs, una planta molt comuna de les zones humides, és el pilar principal de la dieta de més del 50% de la població mundial (Lambert 2003).

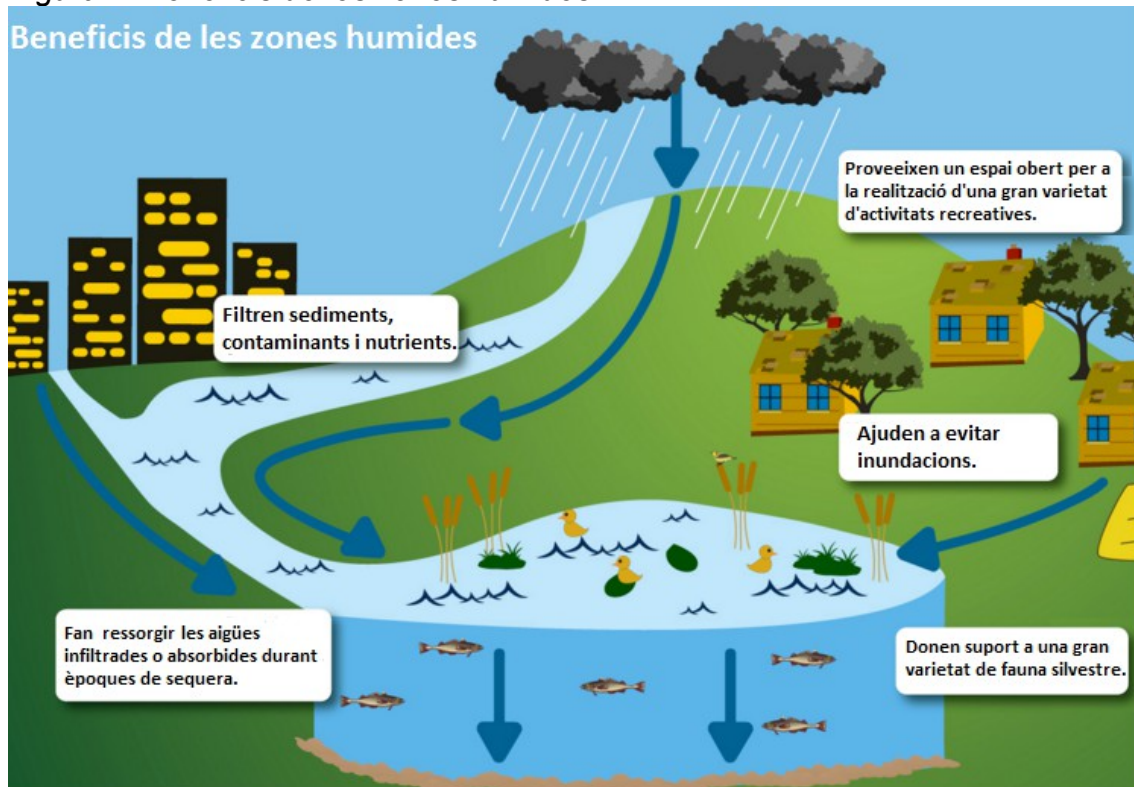
Juntament amb això, el progrés del coneixement científic ha augmentat el valor de les zones humides i ha descobert uns béns i serveis encara més interessants. Molts autors han descrit les zones humides com els "ronyons del medi natural", gràcies a les funcions que aquests desempenyen en els cicles hidrològics i químics, i també com a "supermercats biològics", fent referència a les extenses xarxes alimentàries i la rica diversitat biològica que tenen (Mitsch i Gosselink 1993). Aquests sistemes de zones humides sustenten directament a milions de persones i aporten béns i serveis a la societat. Els éssers humans hi cultiven els sòls, hi capturen peixos, talen arbres per l'obtenció de fusta de construcció i llenya, etc. A més l'utilització directa de les zones humides també hi possibilita la realització d'una gran varietat d'activitats recreatives.

7.2. Beneficis de les zones humides

Les zones humides ofereixen una sèrie de funcions molt variades i beneficioses a la societat, que són el resultat d'unes interaccions físiques, químiques i biològiques (Romagosa 2000). Aquestes funcions que exerceixen les zones humides varien desde la filtració de sediments i contaminants, el ressorgiment de les aigües subterrànies infiltrades en èpoques de sequera, prevenció d'inundacions, donen suport a una gran varietat de fauna silvestre i proveeixen

un espai obert per a l'oci i disfruit d'activitats recreatives (Figura 2), entre d'altres.

Figura 2: Beneficis de les zones humides

Font: Adaptat de (Botany 2016).

Aquestes funcions que presta l'ecosistema són serveis que suposen un benefici per la societat i evidencien uns valors de la zona humida que són interessants conservar.

7.3. Valor econòmic de les zones humides

Algunes de les funcions i serveis que presta l'ecosistema a la societat són massa freqüentment oblidats i desatinguts en profit dels beneficis econòmics dels productes que ofereix la zona humida resultat de l'explotació del seu sòl, que són motivats per l'atractiu dels seus beneficis econòmics a curt plaç pel sector privat. És necessari valorar aquestes funcions i quantificar-hi d'alguna manera la seva aportació a la societat per evitar afavorir usos que possiblement no siguin els més eficients .

7.3.1. Quins son els valors de les zones humides?

Per a calcular el valor econòmic total de una zona humida s'han de separar i classificar els diferents valors d'un ecosistema individualment. Es tracta de desglossar la zona humida en diferents components per a identificar i analitzar tots els béns i serveis que ofereixen. Els valors de les zones humides es classifiquen de la següent manera (Vegi Taula 3):

- **Valors d'ús:** són el resultat de l'ús de la zona. Es separen en:
 - **Valors d'ús directe:** són els beneficis derivats dels béns i serveis obtinguts d'activitats consumptives com l'agricultura i la pesca o l'extracció de matèries primeres, o d'activitats no consumptives com la recreació o el turisme.
 - **Valors d'ús indirecte:** són els beneficis indirectes derivats de les funcions de les zones humides com el control de les inundacions, recàrrega d'aigües subterrànies, filtració d'aigües...etc
 - **Valors d'opció:** són els beneficis de mantenir la possibilitat de disposar del recurs ambiental en un futur tant per a usos directes com indirectes.
- **Valors de no ús:** són els valors que no impliquen un ús de cap tipus de la zona humida, però que hi suposen uns valors intrínsecs de la naturalesa com la biodiversitat, el patrimoni cultural i el llegat.

Taula 3: Valor econòmic total de les zones humides. Classificació dels diferents valors que el formen.

Valoració econòmica total de les zones humides			
Valors d'ús		Valors de no ús	
Valor d'ús directe:	Valor d'ús indirecte:	Valor d'opció:	Valor d'existència:
- Pesca - Agricultura - Llenya - Explotació de la fauna i flora - Transport - Torba i energia - Recreació i turisme	- Regulació del cicle hidrològic - Regulació de les inundacions - Protecció contra les forces naturals - Reciclatge de nutrients i contaminants	- Possibles usos futurs tant directes com indirectes - Valor de la informació del futur	- Biodiversitat - Cultura i patrimoni - Valors de llegat

Font: Adaptada de (Stolk et al. 2006).

Ja classificats els valors de les zones humides (Taula 3), a continuació es descriuen més detalladament:

- **Valors d'ús directe:** Hi tenim els productes i matèries primeres de la zona humida resultants d'activitats consumptives: aliments provinents de l'agricultura i la pesca, carn de la fauna silvestre, la llenya o la torba...etc Les activitats recreatives són usos no consumptius que es poden realitzar a la zona humida i que poden ser utilitzades per al desenvolupament d'un ús turístic.
- **Valors d'ús indirecte:** les funcions que les zones humides exerceixen són :
 - **Regulació del cicle hidrològic:** Recarreguen, protegeixen i fan ressurgir

les aigües infiltrades o absorbides, així com també impedeixen que l'aigua salina entri als aqüífers o es mescli amb l'aigua superficial.

- Regulació de les inundacions: S'encarreguen d'emmagatzemar les aigües durant una inundació, i les retornen posteriorment al medi circumdant mitjançant l'infiltració, escorrentia superficial o evaporació.

- Protecció contra les forces naturals: S'encarreguen de protegir les ribes i controlar l'erosió actuant com a barreres naturals de zones humides costaneres en contra de l'acció del mar.

- Reciclatge de nutrients i contaminants: Una funció molt important que també exerceixen és el reciclatge natural de residus humans i animals i de substàncies tòxiques mitjançant per exemple l'ús de zones humides pel tractament d'aigües residuals. També duen a terme l'emmagatzematge i reciclatge de nutrients com per exemple fòsfor, potassi, sodi, calci, nitrogen...etc (Romagosa 2000).

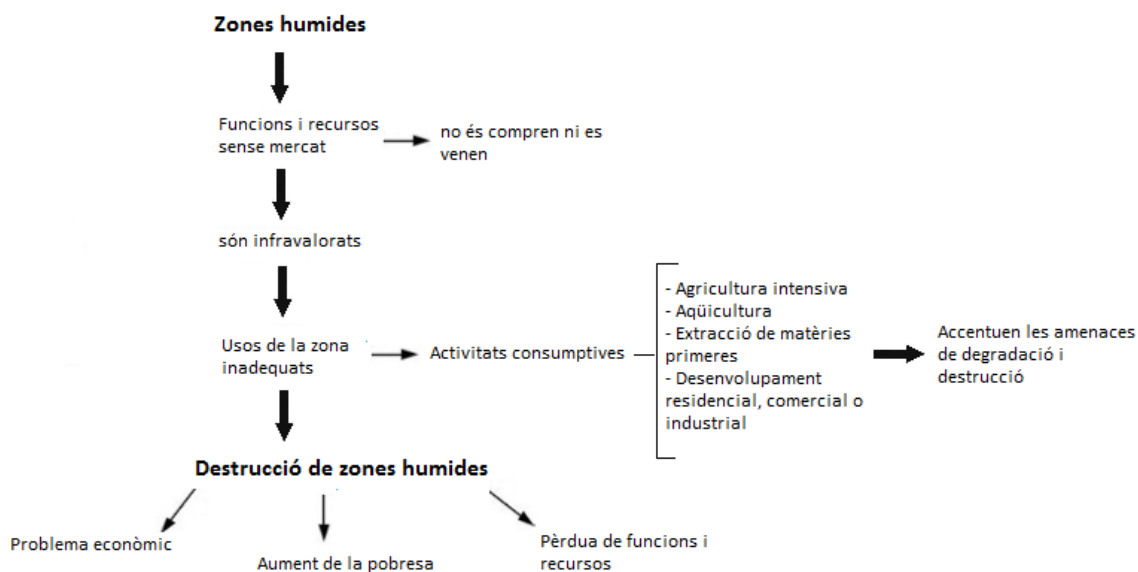
- Valors de no ús: Malgrat no s'utilitzi la zona humida directament, la zona humida pot tenir un valor cultural, ja sigui religiós, històric o arqueològic per a alguna gent. Un valor intrínsec pel mer fet d'existir o de llegat per a brindar la possibilitat a les generacions futures del seu ús. I finalment el valor de biodiversitat, ja que les zones humides són hàbitats de moltes espècies d'animals i vegetals, dels quals la seva supervivència depen directament de les zones humides i la conservació de la seva qualitat ambiental.

7.3.2. Per què és important la valoració econòmica?

El valor econòmic total de una zona humida no és la suma total de tots aquests valors sinó de tots aquests valors compatibles al mateix temps. No és possible convertir una zona humida per a l'extracció de matèries primeres com la llenya o la torba i compaginar-la amb unes activitats recreatives d'observació o disfrut de la natura. Els usos de una zona humida s'han d'escollir d'entre diferents opcions i possibilitats.

La taxa de destrucció de zones humides detallada anteriorment, és una prova de que els usos de les zones humides només han tengut en compte els costos d'activitats productives i no els costos medioambientals. Això és a causa de les funcions i els recursos de les zones humides que no tenen un mercat (no es compren ni es venen). Llavors aquests valors medioambientals són infravalorats a l'hora de definir els usos de la zona. Es primen les explotacions consumptives de la zona com l'agricultura intensiva, l'aqüicultura, l'extracció de matèries primeres, el desenvolupament residencial, comercial o industrial...etc. Per tant hi ha una tendència al desenvolupament d'aquests usos, que són inadequats, i que accentuen les amenaces de degradació i destrucció de una zona humida. Com a resultat final la destrucció i desaparició de les zones humides esta a l'ordre del dia amb unes conseqüències catastròfiques per la societat causant un problema econòmic, l'aument de la pobresa, i la pèrdua de funcions i recursos per a la societat (Resumit i esquematitzat a la Taula 4).

Taula 4: Diagrama causa-efecte de la destrucció de zones humides.

Font: Elaboració pròpia.

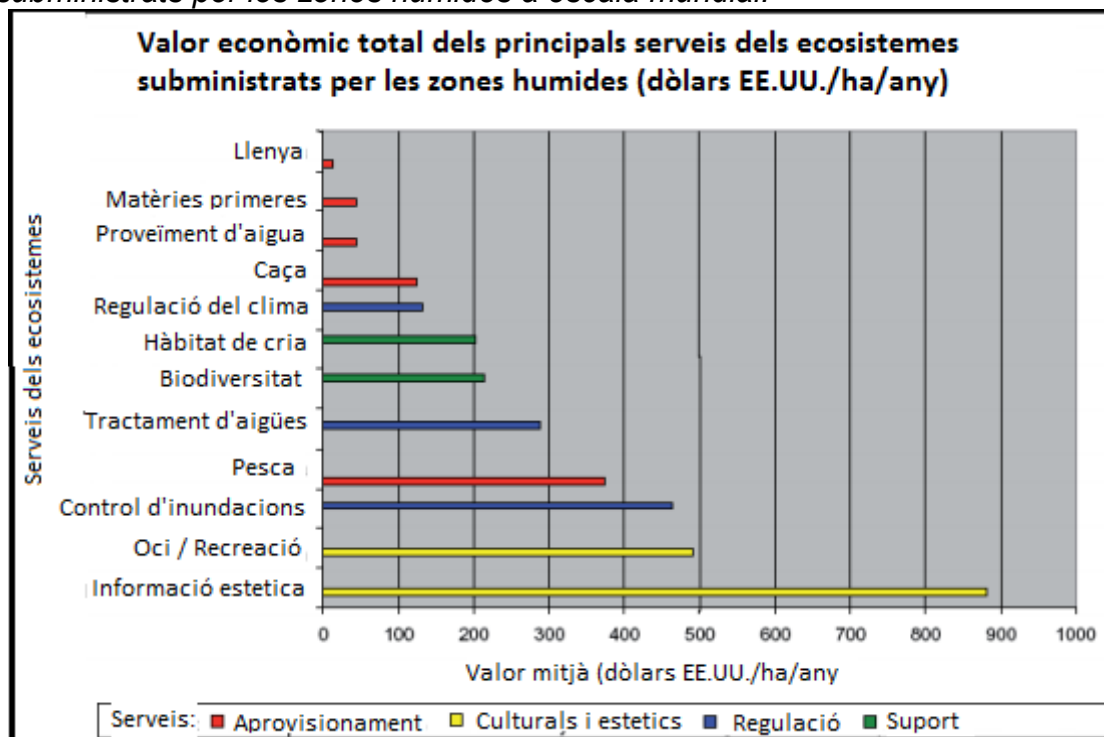
Aquí és on entra en joc la valoració econòmica de les zones humides, que pot servir per quantificar aquestes funcions i serveis sense mercat. A l'hora de prendre una decisió per al maneig de la zona humida permetrà tenir una informació més exhaustiva i detallada dels beneficis i costos ambientals i socials dels diferents usos de les zones humides. Es podrà fer un anàlisi cost-benefici de totes les dimensions de la zona humida, que considerant els costos ambientals, els usos que fins ara han amenaçat la conservació de les zones humides ja no seran tan interessants. S'obrirà una finestra de possibilitats a noves alternatives de desenvolupament.

7.3.3. Resultats de valoració econòmica de les zones humides

El valor econòmic dels serveis dels ecosistemes prestats a la societat per zones humides intactes, que funcionen naturalment, és molt major que convertir-les per a destinar el sòl a usos més intensius. Alguns exemples de la usança de la valoració econòmica ho revelen. Per exemple un estudi recent sobre la funció que exerceixen les zones humides costeres per atenuar la duresa dels impactes dels huracans als Estats Units va descobrir que les zones humides presten serveis de protecció contra tempestes per un valor estimat de 23 mil milions de dòlars estadunidenses anuals. I la conversió o pèrdua d'una hectàrea de zona humida costera significava la pèrdua de serveis d'aquests ecosistemes per un valor mitjà de 33 mil dòlars estadunidenses anuals (Constanza et al. 2008). Un altre estudi del valor econòmic total dels principals serveis dels ecosistemes subministrats per les zones humides a escala mundial, del qual les xifres provenen de dos estudis de síntesis (Schuijt i Brander 2004) i (Constanza et al. 1997) i que entre ambdós cobreixen més de 200 estudis de cas. L'estudi diu que el total generat dels serveis evaluats és de 3.274 dòlars estadunidenses per hectàrea cada any, sense incloure-hi

recursos ornamentals i medicinals, valors històrics i espirituals, el control de sediments, entre d'altres. Això correspon a uns 200 mil milions per any del total d'hectàrees de zones humides a tot el món. Una estimació conservadora comparada amb l'estudi de (Constanza et al. 1997) que donava una xifra de 940 mil milions, degut a estimacions molt més altes dels serveis de control d'inundacions (4.539 dòlars estatunidenses per hectàrea cada any), tractament d'aigües (4.177 dòlars estatunidenses per hectàrea cada any), i proveïment d'aigua (3.800 dòlars estatunidenses per hectàrea cada any). Com diu l'autor de l'estudi, segons els resultats descoberts (Vegi gràfica 2) seria més beneficiós econòmicament mantenir aquest recurs natural i viure dels seus interessos (mitjançant l'ús sostenible) en lloc de reduir aquest recurs natural (com encara avui en dia seguim fent en molts casos), convertint i degradant els ecosistemes de les zones humides que queden i els seus serveis (De Groot et al. 2007).

Gràfica 2: Valor econòmic total dels principals serveis dels ecosistemes subministrats per les zones humides a escala mundial.

Font: Adaptada de (De Groot et al. 2007).

Segons la gràfica 2 i els corresponents resultats del seu estudi, s'observa clarament un predomini dels valors culturals i estètics com a valors que més beneficis econòmics aporten a la societat. Per tant, genericament seria incoherent convertir la zona humida i degradar aquests serveis recreatius i estètics juntament amb els serveis de regulació i suport, per a desenvolupar usos d'aprovisionament de primeres matèries de la zona humida, que en comparació, són els que aporten els beneficis econòmics més baixos a la societat de tot el conjunt.

8.TURISME SOSTENIBLE

Una vegada aclarides les causes de la destrucció i pèrdua de les zones humides, i analitzada i quantificada la importància dels diferents serveis que l'ecosistema de zones humides ofereix. S'han de plantejar alternatives de desenvolupament en contraposició al model generalitzat de les zones humides primerament desenvolupat. Dues figures importants dins la matèria de la conservació de les zones humides varen donar la seva opinió: “Hi ha una necessitat urgent de gestionar les zones humides en benefici de les necessitats socials, econòmiques i medioambientals d'una població mundial que, a l'any 2050 preveu arribar a una xifra de 9 billions”, va dir Achim Steiner, subsecretari general i director executiu del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient, en un comunicat de premsa. “Continuar amb el model de negoci actual de les zones humides ja no és una opció”, va dir el secretari adjunt de la Convenció Ramsar, Nick Davidson. (Hance 2012). El turisme sostenible sorgeix com a resposta i solució a n'aquesta demanda, i es postula com l'alternativa a aquest urgent canvi de model de les zones humides tan necessitat.

És essencial primer de tot, analitzar la definició i principis del turisme sostenible, que segons la OMT és: “El turisme que té en compte les repercussions econòmiques, socials i medioambientals, tant actuals com futures; en recerca de cobrir les necessitats dels visitants, de la indústria, de l'entorn i de les comunitats receptores”. Els principis del turisme sostenible són:

- Donar un ús òptim als recursos medioambientals com a elements indispensables que són en el desenvolupament turístic, mantenint els processos ecològics essencials i ajudant a conservar els recursos naturals i diversitat biològica.
- Respectar l'autenticitat sociocultural de les comunitats amfitriones, conservar els seus actius culturals i arquitectònics i les seves tradicions, i contribuir al seu enteniment i tolerància intercultural.
- Assegurar unes activitats econòmiques viables a llarg plaç, que reportin a tots els agents, uns beneficis socials i econòmics ben equitatius, juntament amb oportunitats d'ocupació estable i obtenció d'ingresos i serveis socials per les comunitats anfitriones i que serveixin d'alguna manera a la reducció de la pobresa (World Tourism Organization Network).

Es trata de desenvolupar una activitat que aposta pels atractius estètics i recreacionals de les zones humides, que precisament són els serveis ofertats pels ecosistemes de zones humides que es tradueixen en un valor econòmic més alt (Gràfica 2). A més, el primer principi del turisme sostenible és el de prioritzar els recursos medioambientals conservant tots els processos i funcions de regulació i suport al medi ambient i la biodiversitat, tasca innegociable i imprescindible amb l'historial de desaparició de zones humides, i que concorda perfectament amb la manera més beneficiosa econòmicament de gestionar una zona humida segons els resultats de l'estudi de (De Groot et al. 2007) a escala mundial del valor econòmic de les zones humides .

8.1. Turisme i zones humides

El turisme és un valor important i visible que proporcionen les zones humides mitjançant un ús directe però no consumptiu de la zona. Per naturalesa, existeix un vincle entre les persones i la naturalesa, les persones es senten atretes per l'aigua, per això zones humides costaneres com per exemple esculls de coral i platges i els seus voltants, i zones humides continentals com per exemple llacs o rius i els seus voltants, són tan populars entre la gent gràcies a l'extraordinari atractiu estètic que aquestes tenen. Això juntament amb la seva rica biodiversitat, són aspectes que poden ser de gran utilitat pel desenvolupament d'un turisme. De fet, d'acord amb l'informe de destinació a zones humides preparat per l'Organització Mundial del Turisme (OMT) i la Convenció Ramsar sobre les zones humides, s'estima que la meitat dels turistes internacionals viatgen a zones humides, especialment a la costa (Chandrasekhar 2013). A les zones humides s'hi poden realitzar molts tipus de turisme, desde turisme masiu fins a turisme especialitzat en grups reduïts, recreació i excursionisme, ecoturisme...etc.

La recreació i el turisme poden ser elements importants en el maneig sostenible de les zones humides i ocupacions com per exemple guies turístics i diferents tipus de venedors a la zona, entre d'altres, poden ser una oportunitat per a la població local d'ingresos a llarg plaç.

8.2. Com pot contribuir el turisme sostenible a la conservació de zones humides?

El turisme sostenible pot contribuir de moltes i diferents maneres a la conservació de les zones humides:

- Augmentant la protecció de les zones humides: El turisme sostenible pot estimular l'interès de crear i delimitar un major nombre d'àrees protegides per al desenvolupament d'un turisme controlat i ben planificat que hi vigili i calculi l'impacte d'aquest ús.
- Amb una millor gestió de recursos naturals escassos: El desenvolupament i la planificació d'un turisme sostenible, a part d'excloure els usos que provoquin una erosió a l'hàbitat, estimularà una millor gestió dels recursos escassos, sobretot dels recursos hídrics.
- Amb ingressos per a la conservació: El turisme en àrees protegides pot generar fons gràcies al cobrament d'entrades i altres serveis, impostos...etc, que poden servir per ajudar a cobrir o compensar les despeses en conservació, mantenir les tradicions culturals i promoure una educació referent al tema. El Govern Balear va aprovar el gener d'aquest any, un projecte de llei de l'impost turístic o "ecotasa", que suposarà el cobrament d'un impost per pernoctacions diari d'entre 0,25 i 2 euros per visitant a l'arxipèlag majors de 16 anys i que s'allotgin a establiments reglats. La recaudació de l'impost està pressupostada en 50 milions d'euros aquest 2016 i es destinarà a la protecció, preservació i recuperació del medi natural, rural i marí, i al desenvolupament d'infraestructures relacionades amb el turisme sostenible, entre d'altres (La ecotasa balear, aprobada 2016). En el Parc Nacional Marí de

Bonaire, a les Antilles Neerlandeses, els submarinistes paguen una quota anual de 25 dòlars, amb la que es sufraguem els costos de funcionament del parc. (Bonaire National Marine Park-ADMISSION 2010). Un dels Parcs més famosos i importants a Kenia, el Llac Nakuru, cobra als visitants una quota d'entrada de 80 dòlars estatunidenses. Això genera ingressos notables per el "Kenya Wildlife Service", el qual maneja alguns dels Parcs Nacionals (Destino Humedales 2012). A Austràlia, al Parc Marí de la Gran Barrera de Coral, als operadors turístics d'aquesta zona se'ls obliga a pagar un cànon de maneig ambiental, que per a la majoria de les activitats es de 4,50 dòlars australians diaris per cada turista que disfruta el parc. El 2002-2003 l'ingrés total percebut gràcies al cànon va arribar a 6,7 milions de dòlars australians, equivalents a una quinta part del pressupost total anual de l'Autoritat del Parc Marí (Great Barrier Reef 2010). Als Estats Units, els 1,5 milions de caçadors d'aus aquàtiques han finançat el maneig de la conservació de cinc milions d'hectàrees de zones humides mitjançant impostos, drets de llicència i donacions, que generen uns 50 mil milions de dòlars estatunidenses anuals (Secretaría de la Convención Ramsar, 2011).

- Cooperant i donant suport per a la conservació: No és estrictament necessari cobrar una quota d'entrada o una taxa econòmica per tenir èxit en la conservació. El requisit principal és assegurar que es reinverteixin suficients fons en la conservació de la zona humida. El Parc Nacional Sooma a Estònia per exemple, no cobra quotes d'entrada, però té un programa de cooperació activa amb les empreses locals per desenvolupar la seva capacitat de generació d'ocupació local i ingressos a partir del turisme al parc. Això resulta en beneficis econòmics més amplis i justifica el continu finançament nacional per a la conservació del Parc. Al Parc Natural dels Esculls de Coral de Tubbataha a Filipines, el rol que desenvolupen les autoritats administratives va més enllà del maneig de l'àrea protegida sinó que coopera i ofereix ajuda a totes les àrees circumdants per assegurar una bona planificació i desenvolupament que serveix de gran suport i té grans resultats en la protecció de la zona humida (Destino Humedales 2012).
- Conscienciant i educant: Les persones que gestionen àrees protegides exerceixen un paper important en la conscienciació dels habitants locals, turistes i empreses turístiques sobre el valor dels recursos naturals del quals el turisme sostenible depen. Aquest tipus de conscienciació forma part integral del turisme ofertat per excursions guiades, centres de visitants i programes educatius. Els turistes es solen mostrar interessats en entendre i conèixer els llocs que visiten. En les zones humides això significa observar la vida silvestre i el seu hàbitat, aprendre sobre l'ecologia i conservació de les zones humides i conèixer la cultura local, o bàsicament disfrutar de la bellesa de l'entorn natural. Existeix un programa nacional comunitari a Austràlia anomenat "Waterwatch Austràlia" que involucra centenars d'escoles i la comunitat en general en el monitoratge de la qualitat de l'aigua per a ajudar a comprendre millor els conceptes ambientals a través d'activitats pràctiques i, al mateix

temps, contribuir a la conservació de la conca hidrogràfica de la seva localitat (PROJECTS: What is Waterwatch 2001). A la Zona humida de "La Conejera" a Colòmbia, els programes de cooperació entre les escoles i l'establiment de senders interpretatius han estimulat la comprensió en la ciutat sobre la importància de les zones humides per al subministrament d'aigua de Bogotá i la seva qualitat ambiental. A Kenia, més concretament al Parc Nacional de Nakuru, hi ha un programa d'educació ambiental a gran escala que arriba a uns 100.000 alumnes cada any, que juntament amb la realització d'excursions per a l'observació de la vida silvestre, és trata de conscienciar ja de ben joves sobre els valors de les zones humides i el medi ambient. A la Reserva de la Biosfera del Delta del Danubi a Rumania, l'autoritat de la reserva ofereix una varietat de centres de visitants enfocats a la conscienciació i l'educació dels visitants sobre el delta i la seva biodiversitat. Disposa d'un centre de visitants 3-D a on es sensibilitza sobre el delta i es promouen els valors del patrimoni natural del delta del Danubi mitjançant mapes, informació i diorames que representen els hàbitats naturals, paisatges i patrimoni cultural de l'àrea, juntament amb aquaris amb les espècies més importants de peixos, alguns en perill d'extinció. A Seychelles, el complex turístic "Constance Ephelia Resort de Seychelles" va ser galardonat amb una donació de 40.000 dòlars estatunidenses per al projecte "Mainstreaming Biodiversity" del govern de Seychelles i finançat pel Fons per al Medi Ambient Mundial. L'objectiu principal del projecte es promoure una millor conservació de les àrees naturals properes al complex turístic, conscienciant el personal del complex, els visitants i la comunitat sobre la importància del medi ambient i sobre la manera en la que cada un pot contribuir en protegir-lo. (Destino Humedales 2012). "Wildfowl and Wetlands Trust" és una organització sense ànim de lucre per a la conservació dels anàtids i les zones humides del Reine Unit i la organització de conservació de les zones humides més gran del món. Disposa de més de 100.000 membres i 9 reserves que inclueixen centres de visitants, que en total cobreixen i acullen a més de 150.000 aus i més d'un milió de visitants a l'any (Wildfowl and Wetlands Trust 2013). Aquestes reserves tenen la finalitat de motivar i entretenir els visitants informant sobre les funcions i valors dels ecosistemes de les zones humides, la seva biodiversitat i altres temes ambientals, tot això de forma entretinguda i divertida.

- Amb instruments i eines de prevenció: El turisme sostenible és caracteritzat per desenvolupar activitats turístiques però limitant el seu impacte, es posen en pràctica tot tipus d'instruments i eines per al tractament adequat d'aigües residuals, dels residus sòlids i per a la disminució dels nivells de contaminació. També existeixen normatives en l'àmbit turístic dedicades principalment a estàndards de qualitat ambiental i a la planificació del territori. A Mallorca, per exemple, El Pla d'Ordenació de l'Oferta Turística de Mallorca, amb una planificació integral del territori i la connexió de l'ordenació turística amb l'urbanística, té com a finalitat evitar problemes de saturació, manca d'infraestructures i degradació del paisatge. Un altre dels instruments

més importants de planificació és l'Evaluació de l'Impacte Medioambiental (EIA), exigida per determinades obres o projectes relacionats amb el turisme a la comunitat europea, a nivell estatal, autonòmic o municipal. Una estratègia impulsada per "el Cabildo Insular de Lanzarote" a 1997, proposa entre d'altres, la limitació de noves places els pròxims 10 anys, per a frenar el ritme del creixement turístic a nivells assimilables pel sistema insular i així donar temps a la població per a definir i orientar de forma sostenible el futur de l'illa (Ayuso 2003). És una eina semblant a un dels instruments més representatius i aplicats pel turisme sostenible que evalua la capacitat de càrrega d'una zona en concret. Es tracta de limitar el nombre de visitants en un determinat període de temps i espai, amb l'objectiu de protegir l'ecosistema de la zona humida i el seu fràgil hàbitat, a més de garantir una experiència de més alta qualitat per als visitants.

8.3. Incentius per a desenvolupar un turisme sostenible a zones humides

Juntament amb l'aportació que el turisme sostenible fa a la conservació i preservació de les zones humides, com a darrer apartat és precís enumerar també una sèrie de motivacions més econòmiques, socials i de demanda de producte que serveixen d'incentius per a decidir-se per la planificació d'un turisme sostenible a zones humides.

Com bé la definició d'Incentiu deixa ben clar: "Un incentiu és allò que incita a una cosa. Són estímuls d'ordre material o moral dirigits als diferents agents per a interessar-los en la promoció o en la bona marxa de les activitats econòmiques" (Diccionari invers de la llengüa catalana).

8.3.1. Noves tendències del mercat turístic

Per a una correcta planificació del mercat turístic es essencial adaptar el producte a les noves necessitats i demandes de la població mundial, això es pot aconseguir analitzant les tendències mundials que deixen entreveure les motivacions i demandes de la gent. L'enumeració següent correspon a algunes de les tendències actuals de (Eagles et al. 2002), que poden impulsar i servir de motivació per a desenvolupar un turisme sostenible:

- 1) Major nivell educatiu i demanda de viatges: Un major nivell educatiu està estretament relacionat amb la demanda d'activitats al aire lliure que requereixen major atenció i que d'alguna manera els hi suposin una experiència o enriquiment per a la seva vida. L'observació de la vida silvestre, el descobriment cultural, l'estudi de la naturalesa en serien alguns exemples. Aquestes persones tenen unes expectatives de la qualitat del servei més altes, el que produeix una pressió i compromís per una major protecció del patrimoni cultural i natural.
- 2) Envel·liment de la població: La jubilació anticipada, uns bons estalvis i millor condicions físiques són factors que estimulen la demanda turística en persones majors, les quals demanen activitats a l'aire lliure com caminar, estudi o observació de la naturalesa, pescar...entre d'altres. A més de que estan disposats a pagar més per serveis de millor qualitat ja

- que tenen un pressupost superior.
- 3) El nou paper de la dona: El paper cada vegada més protagonista de la dona en la societat, tant en l'àmbit de presa de decisions familiars com en la disponibilitat d'un nivell adquisitiu superior ha augmentat l'interès per activitats relacionades amb la naturalesa, la cultura i l'ecoturisme.
 - 4) Importància de la qualitat dels serveis: L'augment de l'ecoturisme implica una major demanda d'activitats recreatives i allotjaments especialitzats de més qualitat.
 - 5) Canvis en els patrons d'oci: La gent major de cada vegada té més possibilitats de viatjar davant la resta de la població ja que tenen més temps lliure, això es veu reflexat davant els interessos d'oci generals, augmentant la demanda d'activitats recreatives a àrees protegides i amb un component medioambiental i un servei de major qualitat.
 - 6) Proliferació de les opcions de viatjes: A mesura que creixen les flotes mundials d'avions i vaixells de passatgers, els visitants poden viatjar millor, més ràpid i més lluny.
 - 7) Major preocupació social i medioambiental: De cada vegada hi ha més gent conscienciada sobre els problemes medioambientals i injustícies socials. Aquesta gent adopta un estil de vida basat en un consum "verd". L'augment de l'interès pel turisme sostenible i l'ecoturisme sorgeix com a resposta a aquestes preocupacions. Els turistes opten de cada vegada més per destins sense problemes socials i medioambientals. Per tant àrees protegides i zones de caràcter natural disposen de grans oportunitats per a aprofitar-se d'aquesta tendència.
 - 8) Globalització de l'economia: Els gestors d'àrees protegides o de zones amb un caràcter natural poden aprofitar aquest contexte mundial per a promocionar-se i fer un marketing intel·ligent a través d'Internet per arribar a aquest mercat global i captar l'interès de gent d'altres països i ampliar el seu mercat.

8.3.2. Beneficis econòmics derivats d'un turisme sostenible a zones humides

El desenvolupament i la pràctica d'un turisme sostenible a les zones humides ofereix un gran ventall d'activitats recreatives que generen ingressos considerables local i nacionalment, això serveix per a demostrar que activitats amb un impacte menor o gairebé insignificant en els ecosistemes de les zones humides poden generar importants ingressos econòmics; la caça i la pesca recreativa, l'observació de la vida silvestre, juntament amb alguns esports aquàtics com el submarinisme i la navegació deportiva i fins i tot l'art i literatura, en són alguns exemples. El 2011 als Estats Units, segons l'Estudi Nacional de Pesca, Caça i Recreació associada a la Vida Silvestre, gairebé 36 milions d'aficionats a la pesca i la caça varen gastar un total de 89 mil milions de dòlars estatunidenses amb activitats i productes relacionats amb la caça i la pesca. Les despeses derivades de l'observació de la vida silvestre arribaren a uns 55 mil milions de dòlars estatunidenses procedents de quasi uns 56 milions de participants. El total d'ingressos econòmics provinents d'activitats recreatives relacionades amb la vida silvestre als Estats Units va arribar el 2011 a una xifra total de 144 mil milions de dòlars estatunidenses (dades extretes del National

Survey of Fishing, Hunting, and Wildlife-Associated Recreation, 2011). Al Carib, els ingressos totals derivats del turisme es van valorar el 2008 en 27 mil milions de dòlars estatunidenses (2/3 del PIB de la regió). Els beneficis econòmics anuals totals provinents dels esculls de coral al Carib varien d'entre 100 mil i 600 mil dòlars estatunidenses per quilòmetre quadrat d'escull de coral, dels quals la part més important correspon al turisme i la recreació (Secretaría de la Convención Ramsar, 2011). A Austràlia, 1,6 milions de turistes visiten anualment el Parc Marí de la Gran Barrera d'Esculls i generen uns ingressos directes superiors a mil milions de dòlars australians (Great Barrier Reef 2010). A l'extrem septentrional del Nord d'Austràlia, al Parc Nacional de Kakadu, durant els anys 1995-2004 s'hi varen generar uns ingressos directes de 58,1 milions de dòlars australians (Secretaría de la Convención Ramsar, 2011). Gran part del valor econòmic dels esculls de coral, amb beneficis nets estimats de 30 milions de dòlars estatunidenses per any, són generats a partir del turisme de naturalesa, majoritàriament pel busseig i "l'snorkeling" (Destino Humedales 2012). A la regió dels "Cayos de Florida" s'estima que el submarinisme genera més de 75 milions de dòlars estatunidenses anuals (Swary 2009). En el Parc Nacional Marí de Bonaire, a les Antilles Neerlandeses, els submarinistes aporten més de 30 milions de dòlars anuals a l'economia general de l'illa. De la mateixa manera que a les Illes Caimán, on el mercat del submarinisme representa una part important del sector turístic: al voltant d'un terç del total de visitants de l'illa bussegen al menys una vegada durant la seva estància (Secretaría de la Convención Ramsar, 2011). A l'est de Gran Bretanya, l'economia turística al Parc Nacional dels Broads, es beneficia d'activitats com el lloguer d'embarcacions, tendes, restaurants, hotels, cafeteries i altres atraccions turístiques. Un estudi que s'hi va realitzar el 1998 va revelar que el valor total del turisme dels Broads va superar els 225 milions de dòlars estatunidenses, i on el nivell total de la despesa realitzada és l'equivalent a 3.107 llocs de treball a jornada completa (Secretaría de la Convención Ramsar, 2011). Els quadres impresionistes dels nenúfars de Monet, que han commogut i motivat milions de persones a tot el món fins al punt de que cada any mitjà milió de persones fan homenatge a les zones humides ornamentals del seu jardí a Giverny, també són un exemple del disfruit de l'art a zones humides (Giverny and Vernon 2016).

8.3.3. Beneficis socials derivats d'un turisme sostenible a zones humides

El turisme sostenible també té unes conseqüències i uns impactes socials positius sobre el seu entorn i la població resident que s'han de tenir en compte. Pot contribuir al alleujament de la pobresa i a l'obtenció d'ingressos a escala local mitjançant l'ocupació dels pobres en empreses turístiques o empreses que indirectament depenen del turisme, amb la venda directe de tot tipus d'articles o productes als visitants com per exemple records, menjar...etc Per exemple als "Esteros del Iberá" a Argentina, el desenvolupament d'activitats turístiques atractives basades en la conservació ha fet ressurgir l'economia de la Colonia "Carlos Pellegrini", on un 90% de la seva població depen actualment del turisme. Això ha generat noves oportunitats i llocs de treball pels habitants locals, els quals havien d'emigrar a la ciutat per buscar-se

la vida (Destino Humedales 2012). El turisme sostenible també pot contribuir amb impostos o donacions dirigides a iniciatives socials, com per exemple dedicant-hi un percentatge de la quota d'entrada o de la recaudació d'impostos per a la protecció de l'ecosistema. Per exemple al Parc Nacional d'Esculls de Tubbataha a Filipines, un 10% de la quota de conservació que els turistes paguen per entrar es dedica a finançar iniciatives pels mitjans de subsistència de les comunitats de la regió (Destino Humedales 2012).

9. CONCLUSIONS

Alguns dels punts importants i conclusions als que s'ha arribat amb el curs i desenvolupament del treball i que cal recordar són:

- ✓ Les zones humides estan desapareixent poc a poc desde fa més d'un segle a causa de l'acció de l'home impulsada pels beneficis econòmics privats a curt plaç.
- ✓ La falta de reconeixement de les funcions i serveis de les zones humides sense mercat afavoreix activitats consumptives que converteixen zones humides per a l'agricultura intensiva, urbanització, desviament d'aigües, entre moltes altres.
- ✓ Els valors de les zones humides que funcionen naturalment són els que tenen un potencial de beneficis econòmics més alt, per tant, s'han de cercar usos compatibles i inofensius amb la conservació de l'estat natural de les zones humides.
- ✓ El turisme sostenible s'aprofita dels valors estètics i recreacionals de les zones humides, que no tenen un impacte consumptiu i per tant, no produeixen un desgast a la zona.
- ✓ El turisme sostenible dona prioritat a la preservació medioambiental i pot desenvolupar un paper important en la conservació de les zones humides mitjançant la inversió de diners per la seva protecció i preservació, l'aplicació d'eines i instruments de prevenció i a través de la conscienciació i educació...etc
- ✓ El turisme sostenible pot compaginar l'obtenció d'un profit econòmic i la conservació i preservació de l'hàbitat.
- ✓ El turisme sostenible pot generar una infinitat de beneficis econòmics mitjançant una gran varietat d'activitats recreatives i contribuir socialment a la comunitat local.

Aquest treball no pretén donar la solució exacte ni els passos a seguir per al desenvolupament d'un turisme sostenible reeixit per a la conservació.

Els resultats d'aquest treball tenen l'intenció d'informar, conscienciar i sobretot demostrar que el turisme sostenible pot retornar l'equilibri medioambiental perdut a les zones humides, a més de ser capaç de compaginar l'obtenció d'un profit econòmic amb l'objectiu prioritari de protegir l'ecosistema.

Això no vol dir que el turisme sostenible sigui aplicable com a eina universal i aquest canvi de tendència sigui un camí de roses, existeixen limitacions o impediments a tenir en compte per a l'aplicació d'un turisme sostenible, com per exemple que no totes les zones humides poden reunir les característiques convenients per a poder desenvolupar un turisme sostenible efectiu, o també la possible falta d'interès per part d'algunes institucions públiques de països en desenvolupament o d'empreses privades d'extracció de primeres matèries, constructores...etc de renunciar al benefici econòmic al curt plaç, fàcil i despreocupat.

Per tant és necessari un estudi individualitzat i personalitzat per a cada hàbitat, amb la intervenció i cooperació tant d'organismes públics com privats, nacionals i internacionals, per a la planificació adequada de l'esdevenir de la zona humida, i amb les corresponents campanyes publicitàries i de conscienciació si es consideren necessàries.

10. BIBLIOGRAFIA

Adger, N., Brown, K., Cervigni, R., i Moran, D. (1994). *Towards estimating total economic value of forests in Mexico*. Centre for Social and Economic Research on the Global Environment.

Ayuso, S. (2003). *Gestión Sostenible en la Industria Turística. Retórica y práctica en el sector hotelero español*.

Baldock, D. (1984). *Wetland drainage in Europe. The effects of agricultural policy in four EEC countries*. Institute for European Environmental Policy and International Institute for Environment and Development.

Barbier, E. B., Acreman, M. C. y Knowler, D. (1997). *Valoración económica de los humedales – Guía para decisores y planificadores*. Oficina de la Convención de Ramsar, Gland, Suiza.

Bercial, R. A. (2002). *Turismo sostenible* (No. 28). IEPALA Editorial.

Bonaire National Marine Park-ADMISSION (2010). Recuperat de: <http://www.bmp.org/admission.html>

Botany.A. (2016). Happy American Wetlands Month!. Awkward botany. Recuperat de: <https://awkwardbotany.com/author/awkwardbotany/>

Butler, R. (2012) Global wetlands shrink 6% in 15 years. Mongabay. Recuperat a <http://news.mongabay.com/2012/05/global-wetlands-shrink-6-in-15-years/>

Chandrasekhar, A. (2013) *Wetlands as a sustainable tourism destination*. The Economics of Ecosystems and Biodiversity (TEEB). Recuperat 3 abril 2016 a, <http://www.teebweb.org/wetlands-as-a-sustainable-tourism-destination/>

Costanza, R., d'Arge, R., de Groot, R., Farber, S., Grasso, M., Hannon, B., Limburg, K., Naeem, S., O'Neill, R.V., Paruelo, J., Raskin, R.G., Sutton, P. & van den Belt, M. (1997). The total value of the world's ecosystem services and natural capital. *Nature* 387: 253-260.

Constanza, R., O. Pérez-Maqueo, M.L. Martinez, P. Sutton, S.J. Anderson y K. Mulder. 2008. The Value of Coastal Wetlands for Hurricane Protection. *Ambio* 37, pp 241-248.

Dahl, T.E. 2011. Status and trends of wetlands in the conterminous United States 2004 to 2009. U.S. Department of the Interior; Fish and Wildlife Service, Washington, D.C. 108 pp.

De Groot, R.S., Stuij, M.A.M., Finlayson, C.M. i Davidson, N. (2007). Valoración de humedales: Lineamientos para valorar los beneficios derivados de los servicios de los ecosistemas de humedales, Informe Técnico de Ramsar núm. 3/núm. 27 de la serie de publicaciones técnicas del CDB. Secretaría de la Convención de Ramsar, Gland (Suiza), y Secretaría del Convenio sobre la Diversidad Biológica, Montreal (Canadá). ISBN 2-940073-31-7.

del Saz Salazar, S. (1996). *Valoración económica de espacios naturales: un fenómeno reciente*. Departamento de Economía Aplicada II. Universidad de Valencia. España.

del Saz Salazar, S. i Suárez Burguet, C. (1998). *El valor de uso recreativo de espacios naturales protegidos: aplicación del método de valoración contingente al Parque Natural de L'Albufera*. *Economía Agraria*, 182, 239-272. Recuperat a 2 de Gener 2015 a http://www.researchgate.net/publication/28141316_El_valor_de_uso_recreativo_de_espacios_naturales_protegidos_aplicacin_del_mtodo_de_valoracin_contingente_al_Parque_de_L%27Albufera

Destino humedales: promoviendo el turismo sostenible. 2012, Secretaría de la Convención de Ramsar sobre los Humedales, Gland, Suiza, y Organización Mundial del Turismo, Madrid, España.

Diccionari invers de la llengüa catalana. <http://dilc.org>

Dugan, P. J. (1992). *Conservación de humedales: Un análisis de temas de actualidad y acciones necesarias*. IUCN.

Eagles, P. F., McCool, S. F., & Haynes, C. D. (2002). Turismo sostenible en áreas protegidas. *Directrices de planificación y gestión. Preparado para el Programa de las Naciones Unidas para el Medio Ambiente, la Organización Mundial del Turismo y la UICN–Unión Mundial para la Naturaleza. Organización Mundial del Turismo. Madrid.*

Faccioli et al. (2014). "Valuing the recreational benefits of wetland adaptation to climate change: a trade-off between species' abundance and diversity. DEA working paper, 64: 1-21.

Forteza, V., Ferriol, A., Ginés, A., Llobera, M., Martínez, A., Moyà, G., Ramon, G. (1990) Els ambients aquàtics insulars: Un patrimoni que cal conèixer i protegir. *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana.*, 46, 235-243.

Giverny and Vernon. In the Hearth of Impressionism. (2016). Recuperat de: <http://giverny.org/>

Great Barrier Reef – Introduction (2010). Barrier Reef Australia. Recuperat de: <http://www.barrierreefaustralia.com/the-great-barrier-reef/great-barrier-reef-info.htm>

Half of all wetlands “destroyed since 1900”, threatening human welfare. (2012). France: Rawstory. Recuperat de: <http://www.rawstory.com/2012/10/half-of-all-wetlands-destroyed-since-1900-threatening-human-welfare/>

Hance.J.(2012) *World has lost half its wetlands*. Mongabay. Recuperat 3 abril 2016, a <http://news.mongabay.com/2012/11/world-has-lost-half-its-wetlands/>

La Convención Ramsar y su misión. Ramsar. Recuperat de: <http://www.ramsar.org/es/acerca-de/la-convención-de-ramsar-y-su-misión>

La ecotasa balear, aprobada (2016). Hosteltur. Recuperat de: http://www.hosteltur.com/114472_ecotasa-balear-aprobada.html

Lambert, A. (2003). Economic valuation of wetlands: an important component of wetland management strategies at the river basin scale. Ramsar bureau.

Les différents types de zones humides présents en Méditerranée. Tour du Valat. http://www.tourduvalat.org/fr/la_tour_du_valat/les_zones_humides/differents_ty_pes_de_zones_humides

Martín, B., Louit, C., Montoya, D., Montes, C., & Álvarez, S. (2005). *Guía práctica para la valoración económica de los bienes y servicios ambientales de los ecosistemas*. Ulzama.

Molina Abril, J. A. (2014). ¿ Por qué conservar los ecosistemas acuáticos continentales?

Mowforth, M., & Munt, I. (2015). *Tourism and sustainability: Development, globalisation and new tourism in the third world*. Routledge.

Muñoz, E.P., i Ambiental, M.E.G. Alternativa para un plan de gestión socioambiental como parte estructural de conservación del humedal de la vaca según el decreto 619 de 2000, de la ciudad de Bogotá, DC.

Mitsch, W. J., & Gosselink, J. G. (1993). *Wetlands Van Nostrand Reinhold*.New York, 722

Panorama OMT del turismo internacional. Edición 2015. Organización Mundial del Turismo UNWTO. Madrid, España.

Peral, F.J.B., Lozano, M.G., Casas, F.M.G., i Oyola, M.L. (2010). Indicadores sintéticos de turismo sostenible: una aplicación para los destinos turísticos de Andalucía. *Rect@: Revista Electrónica de Comunicaciones y Trabajos de ASEPUMA*, (11), 85-118.

PNUMA, 2011, Hacia una economía verde: Guía para el desarrollo sostenible y la erradicación de la pobreza, www.unep.org/greeneconomy

Prigent, C., Papa, F., Aires, F., Jimenez, C., Rossow, W.B., i Matthews, E. (2012). Changes in land surface water dynamics since the 1990s and relation to population pressure. *Geophysical Research Letters*, 39(8).

PROJECTS: What is Waterwatch, (2001). Recuperat de: http://www.uprct.nsw.gov.au/water_quality/projects/streamwatch/oz_programs.htm

Ramachandra, T. V., Rajinikanth, R., & Ranjini, V. G. (2005). Economic valuation of wetlands. *Journal of Environmental Biology*, 26(2), 439.

Ramsar, C. O. P. (2008). Estrategia Regional de Conservación y Uso Sostenible de los Humedales Altoandinos.

Romagosa Casals, Francesc. (2000). *Zones humides, societat i medi ambient*. Les zones humides de Catalunya.(1ª ed.). Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.

Schuijt, K, & L. Brander 2004. The economic value of the world's wetlands. WWF Living Waters: Conserving the Source of Life. Gland (Suiza). 31 pp.

Secretaría de la Convención Ramsar(2001). Wetland Values and Funcions Information Pack – Recreation/Tourism. Secretaría de la Convención de Ramsar. Gland (Suiza). http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/tmp/pdf/info/values_recreation_s.pdf

Secretaría de la Convención de Ramsar, 2010. Uso racional de los humedales: Conceptos y enfoques para el uso racional de los humedales. Manuales Ramsar para el uso racional de los humedales, 4ª edición, vol. 1. Secretaría de la Convención de Ramsar, Gland (Suiza).

Secretaría de la Convención Ramsar(2011). Recreación y turismo. Humedales, Servicios de los ecosistemas. Ficha informativa 9 de una serie de 10. Secretaría de la Convención de Ramsar. Gland (Suiza). http://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/services_09_s.pdf

Stolk, M. E., P. A. Verweij, M. Stuij, C. J. Baker i W. Oosterberg (2006). Valoración Socioeconómica de los Humedales en América Latina y el Caribe. Wetlands International. Los Países Bajos.

Swary.A.M. (2009). Local businesses see dollar signs. Florida Keys News. Recuperat de : <http://keysnews.com/node/13160>

U.S. Department of the Interior, U.S. Fish and Wildlife Service, and U.S. Department of Commerce, U.S. Census Bureau (2011). National Survey of Fishing, Hunting, and Wildlife-Associated Recreation.

Villaronga, B. C. (2002). Proyecto de conservación de los humedales de La Nava y Boada, en Castilla y León: control, protección y seguimiento. *Ambienta: La revista del Ministerio de Medio Ambiente*, (11), 83.

Wildfowl and Wetlands Trust (2013). Wikipedia. Recuperat de: https://es.wikipedia.org/wiki/Wildfowl_and_Wetlands_Trust

World Tourism Organization Network. Definición. *Sustainable Development of Tourism*. Recuperat de: <http://sdt.unwto.org/es/content/definicion>

Zollitsch, B. (2016). The Wetland Wanderer: What are you planning to do to celebrate World Wetlands Day on February 2, 2016?. The Compleat Wetlander. <http://www.aswm.org/wordpress/the-wetland-wanderer-what-are-you-planning-to-do-to-celebrate-world-wetlands-day-on-february-2-2016/>